

نگاهی به اهداف اردوغان در عادی‌سازی روابط ترکیه با ارمنستان

اردوغان در آستانه انتخابات ۲۰۲۳ میلادی به پیروزی‌های سیاسی جدیدی نیاز دارد و می‌خواهد که عادی‌سازی رابطه با ارمنستان و پاک کردن لکه ننگ رویدادهای ۱۹۱۵ میلادی را به نقطه پیروزی خود تبدیل کند. و از طرف دیگر ارمنستان، فضایی مناسب برای فعالیت پیمانکاران ترک و بازاری بزرگ برای فروش کالاهای ساخت ترکیه خواهد بود.

به گزارش آران نیوز به نقل از آن‌اج، برگزاری نخستین دیدار مذاکرات دیپلماتیک بین ترکیه و ارمنستان، اتفاق مهمی است که می‌تواند به عنوان یک رویداد مهم در سیاست خارجی این دو کشور در سال ۲۰۲۲ میلادی باشد.

مقامات آنکارا و ایروان، حاضر نشده‌اند در مورد نشست مسکو، جزئیات چندانی منتشر کنند، اما شواهد نشان می‌دهد که یک رضایت نسبی و خوشبینی محتاطانه در جریان است.

یکی از مهم‌ترین نتایج نشست نخست نمایندگان ترکیه و ارمنستان، این است که طرفین برای دستیابی به توافق نهایی، هیچ پیش شرطی تعیین نکرده‌اند.

واهان هونانیان، سخنگوی وزارت خارجه ارمنستان خاطرنشان کرد که انتظار اصلی ایروان برقراری روابط دیپلماتیک و بازگشایی مرز است که از دهه ۱۹۹۰ بسته شده است.

وزارت امور خارجه ترکیه در بیانیه کتبی اعلام کرد: نمایندگان ویژه در اولین دیدار خود که در فضایی مثبت و سازنده انجام شد، نظرات اولیه خود را در مورد روند عادی‌سازی که از طریق گفت و گو بین ترکیه و ارمنستان انجام می‌شود، تبادل کردند. طرفین توافق کردند که مذاکرات را با هدف عادی‌سازی کامل، بدون پیش شرط ادامه دهند. مکان و تاریخ برگزاری دومین جلسه متعاقباً از طریق مجاری دیپلماتیک مشخص خواهد شد.

سردار کلیچ و روبن روبنیان، نمایندگان ویژه منصوب شده از سوی ترکیه و ارمنستان، اولین نشست خود را برای عادی‌سازی روابط دو کشور در مسکو برگزار کردند. اما گفته می‌شود تمایل اولیه ترکیه این بوده که نشست مزبور، در ایروان یا آنکارا برگزار شود. با این حال تیم پاشینیان ملاحظات داخلی خاصی داشته و در عین حال، به این جمع بندی رسیده که میزبانی روسیه و ضمانت پوتین، برخی کارها را آسان تر می‌کند.

ترکیه و ارمنستان، نمایندگان ویژه ای را برای مذاکره مستقیم انتخاب کرده‌اند که از تجارب بالایی برخوردار هستند. ترکیه سردار کلیچ، دیپلمات توانمندی را به میدان فرستاده که بین سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ سفیر در واشنگتن بود و قبل از آن نیز در ژاپن و چند کشور دیگر کار کرده است. ارمنستان نیز، روبن روبنیان را تعیین کرده که قبلاً معاون وزیر امور خارجه و معاون رئیس پارلمان در ارمنستان بوده و دیپلمات باتجربه ای است.

تکلیف پرونده ۱۹۱۵ چه می‌شود؟

برخی از سیاستمداران ارمنی و به ویژه سران دیاسپورای ارمنی در آمریکا و اروپا، معتقدند که آغاز مذاکره ارمنستان با دولت ترکیه بدون پیش شرط، یک خطای آشکار است و باید پیش از هر چیز، از ترکیه خواسته می‌شد که در مورد کشتار تاریخی ارمنه در ۱۹۱۵ میلادی به دست سپاه عثمانی، به طور رسمی عذرخواهی کند. ولی این ماجرا بُعد دیگری دارد که ارمنه مایل نیستند در مورد آن بحث شود.

ماجرا از این قرار است: گروهی از دانشک‌های افراطی ملی‌گرای ارمنی در اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیستم، نه تنها در خاک عثمانی، بلکه در چندین کشور اروپایی، دیپلمات‌ها، سفرا و مسئولین سیاسی ترکیه را ترور کردند و تعداد دیپلمات‌های کشته شده و حتی از بین رفتن اعضای خانواده‌های آنها در جریان برخی حملات کور، رویدادی نیست که بتوان به سادگی از کنار آن گذشت.

یعنی اگر ارمنه به طور جدی و سفت و سخت، دنبال قضیه عذرخواهی باشند، ترکیه نیز در مورد پرونده ترور دیپلمات‌ها ول کن معامله نخواهد شد و چنین چیزی به معنی آغاز یک روند فرسایشی حقوقی و بی حاصل خواهد بود. در عین حال، باید به این نکته نیز توجه کرد که در حال حاضر، ارمنستان از فقر و رکود اقتصادی به شدت رنج می‌برد و آغاز روابط رسمی با ترکیه می‌تواند تا حد قابل توجهی، این تابلو را تغییر دهد.

یکی از پیش‌بینی‌های مهم این است که برخی از چهره‌های برجسته در دیاسپورای ارمنی آمریکا و فرانسه، به پاشینیان اعتراض کنند و از او بخواهند که باز هم موضوع ضرورت عذرخواهی از ارمنستان، بر روی میز گذاشته شود.

در عین حال، این احتمال مطرح شده که دولت پاشینیان نیز به طور خاص و غیرمستقیم، این مسیر را دنبال کند. یعنی بر سر میز مذاکره بگوید به دنبال توسعه روابط هستیم اما نمی‌توانیم به فشارهای دیاسپورا نیز بی‌اعتنا باشیم.

ترکیه و ارمنستان در سال ۲۰۰۹ دو سند موسوم به پروتکل های زوریخ را با هدف برقراری روابط دیپلماتیک و توسعه روابط سیاسی و اقتصادی با میانجیگری سوئیس امضا کردند، اما به دلیل واکنش تند باکو به آنکارا، این پروتکل ها به حالت تعلیق درآمد.

ترکیه پیش از این اعلام کرده بود که تمامی مراحل روندی را که از سال ۲۰۲۲ با ارمنستان آغاز شد با آذربایجان هماهنگ خواهد کرد.

یکی از مهمترین نتایج جنگ قره باغ که در پاییز ۲۰۲۰ بین آذربایجان و ارمنستان آغاز شد و با پیروزی ارتش آذربایجان به پایان رسید، ایجاد فرصت جدیدی برای عادی سازی روابط بین این دو کشور بود. این تحول مهم، نشان داد که ترکیه و جمهوری آذربایجان، با استفاده از پهپادهای بیرقدار، به یک پیروزی مشترک دست یافته اند و حالا در فصل میوه چینی هم در کنار هم هستند.

پس در ذکر اهداف اردوغان برای عادی سازی روابط با ارمنستان، باید به این موضوعات اشاره کرد:

۱. اردوغان به دنبال آن است که یک سند جامع صلح بین ارمنستان و آذربایجان نوشته شود و با تضمین حقوق آذربایجان، در سالیان آتی، امتیازات بهتری به دست بیاید. آیا اردوغان در این مسیر، یک کنش گر قدرتمند است؟ خیر. شواهد نشان می دهد که اردوغان برای پیروزی دیپلماتیک، پیش از هر چیزی به موافقت پوتین نیاز دارد.

۲. اردوغان در آستانه انتخابات ۲۰۲۳ میلادی به پیروزی های سیاسی جدیدی نیاز دارد و می خواهد که عادی سازی رابطه با ارمنستان و پاک کردن لکه ننگ رویدادهای ۱۹۱۵ میلادی را به نقطه پیروزی خود تبدیل کند.

۳. ارمنستان، فضایی مناسب برای فعالیت پیمانکاران ترک و بازاری بزرگ برای فروش کالاهای ساخت ترکیه خواهد بود.

در اظهارات ایروان و آنکارا تاکید شده که اگر نمایندگان ویژه روند عادی سازی را به مرحله خاصی برسانند و به دولت ارائه کنند، موضوع توسط بالاترین مقامات سیاسی مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

نیکول پاشینیان، نخست وزیر ارمنستان در پاسخ به سوالی درباره احتمال دیدار با رجب طیب اردوغان، رئیس جمهور این کشور گفته است: «فعلاً هیچ ایده یا توافقی وجود ندارد. اما اگر روند مذاکرات انجام شده با مشارکت آقای روبینیان با موفقیت پیش برود و روند به نقطه خوبی برسد، دیدار در سطح بالا و بالاتر انجام می شود و باید جلسه ای در بالاترین سطح، برگزار شود.»

ارزیابی های انجام شده در آنکارا و ایروان تاکید می کند که این روند مسیر دشواری را طی خواهد کرد و عوامل داخلی و خارجی وجود دارد که طرفین باید بر آنها غلبه کنند تا روابط به طور کامل عادی شود.

تفاسیر متفاوت جوامع ترک و ارمنی از وقایع ۱۹۱۵ و این واقعیت که آنها دهه ها در تقابل عمیق بوده اند، از مهمترین مشکلات این روند تلقی می شود. پیش بینی می شود که طرفین ترجیح دهند به جای موضوعات سخت، زمینه های مناسب برای همکاری مانند اقتصاد، تجارت و حمل و نقل را در اولویت قرار دهند.

۳ هفته مانده به نخستین پرواز

در حالی که نمایندگان ترکیه و ارمنستان از برگزاری اولین نشست خود در مسکو ابراز خشنودی کرده اند، پس از سال ها تنش، تقویم آغاز پروازهای بین دو کشور اعلام شد.

پروازهای استانبول & ایروان با مشارکت شرکت ایرلاین فلای وان مولداوی و شرکت هواپیمایی پگاسوس ترکیه، از بهمن ماه آغاز می شود. پگاسوس اعلام کرده که اولین سفر خود را به ایروان در ۲ فوریه انجام می دهد و سفر برگشت در ۳ فوریه (۱۳ بهمن) خواهد بود. این ایرلاین ارزان قیمت ترکیه اعلام کرده که فعلاً در فاز نخست، ۳ بار در هفته پروازهای متقابل انجام خواهد شد.

در پایان باید گفت، استان کارس (قارص) به عنوان یک استان مرزی سردسیر که بسیاری از شهرستان های آن از جمله نقطه مرزی آق یقه، از فقر و محرومیت رنج می برند و حالا با هموار شدن راه توسعه روابط اقتصادی ترکیه و ارمنستان، مردمان آن مناطق امیدوارند که در ماه های آتی، رفته رفته راه برای تجارت مرزی باز شود و آنان هم به نان و نوایی برسند.